

ISMERETLEN BABITS-FÉNYKÉP 1913-BÓL

Új szerzeménnyel gyarapodott néhány hete az esztergomi Babits Mihály Emlékház: eddig ismeretlen Babits-fényképet vásárolt a múzeum művészeti relikvia- és fotótára. A portréfotó közel százötven évvel ezelőtt Székely Aladár műtermében készült. A kissé elhalványult felvételre hónapokkal a PIM Székely Aladár-fotókiállításának 2020-as októberi megnyitása után, egy magánszemély talált rá a családja hagyatékában.

A BABITS MIHÁLY EMLEKHÁZ PANORÁMÁJA

Babits Mihály és felesége, Török Sophie (Tanner Ilona) 1924-ben vásárolta meg az előhegyi nyaralót Esztergomban, s a költő 1941-ben bekövetkezett haláláig a házaspár rendre itt töltötte a legmelegebb évszakot.

A visszaemlékezések szerint, amikor Babits Mihály először Esztergomba érkezett, egy hajóról pillantotta meg az esztergomi tájat, a

Várhegyet, rajta a bazilika roppant tömegét, s rabja lett ennek a környezetnek. Később le is jegyezte ezt az élményt. „A valóságos, eleven Esztergomot hajóról pillantottam meg először, a Dunán: s ez csakugyan olyan volt, mintha valami fenséges és szent királyi székelyre vonulnék be” – így kezdődik a *Szent király városa* című írása. Ekkortájt történt,

hogy Babits Mihályt felkérték Dante *Isteni színjáték* című művének fordítására. A megrendelő által fizetett, jelentős összegű honoráriumot Babits ügyvédbarátja, dr. Nagy Zoltán értékpapírba fektette, és ezzel két hét alatt megduplázta annak értékét. Amikor Babits megkapta a banki értesítőt, felrohant barátjához, és azt kérte: helyezze a pénzt stabi-

labb pénzembe, nehogy elveszítsék annak értékét. Nagy Zoltán tehát dollárba helyezte át a pénzt, melynek árfolyama épp akkor megugrott. Ezzel, néhány héten belül, Babits számára megnégszerezte az eredeti összeget. Babits és felesége ezután döntöttek úgy, hogy ezt a pénzt nem pesti lakásuk csinosítására, ruhákra vagy vacsorákra költik, hanem inkább nyaralót vesznek valahol...

Az 1920-ban épült, eredetileg szoba-konyhás présházat aztán évről évre bővítették, míg nem a kis nyaralóból igazi második otthon és alkotóház lett. Írók, költők, festők, színészek fordultak meg itt, amiről a verandán lévő, nevezetes *autogramfal* ma is tanúskodik. Az oszlopos, fedett teraszról csodálatos panoráma nyílik a Várhegyre, a bazilikára és a Dunára. Babits számtalan műve született ezen a helyen, itt írta meg a *Jónás könyvét* is. Megesett, hogy az előhegyi villában szerkesztették Gellért Oszkár a *Nyugat* több számát.

A költő halála után özvegye már nem tért vissza nyaranta a házba. A második világháború után az épület többször gazdát cserélt, állaga rohamosan romlott, végül lakatlanná vált. (Először örömlányok tanyája lett, később egy tanár vette bérbe, majd egy rendőr törzsörmeister lakta, aztán szükséglakásként kapta meg egy gazdálkodó, aki kecskéket és baromfit tartott a lakószobákban.) 1960-ban végül az Országos Műemléki Felügyelőség védetté nyilvánította. 1961-re helyreállították, attól kezdve emlékhelyként lett látogatható. A Babits-év alkalmával, 2008-ban – a költő születésének 125. évfordulóján – felújították az épületet, s ekkor restaurálták az autogramfalat is. A ház korabeli külső-belső festői díszítését, feliratait, értékes képeit kortárs iparművészek rekonstruálták. 2013-tól a Magyar Nemzeti Múzeum emlékháza lett, s jelenleg is annak muzeális intézménye, kiállítóhelye.

Emlékiállítás kapott benne helyet, amelyet a költő egykori otthonának megőrzött tárgyaiból, illetve itt írt műveinek kézírataiból állítottak össze. Ezek között a látogatók megtalálják a *Jónás könyvének* egy nemes másolatát is, amelyet a ház az Országos Széchényi Könyvtártól kapott ajándékba. Bent a házban megtekinthető többek közt Babits írógépe, fellette a halotti maszkja. A szobákat Einczinger Ferenc esztergomi festőművésznek, Babits barátjának a freskói díszítik.

Az *Autogramfal*on, a megközelítőleg száz aláírás között pedig olvasható Benedek Marcell, Csinszka, Cs. Szabó László, Féja Géza, Füst Milán, Gellért Oszkár, Illyés Gyula, Karinthy Frigyes, Kassák Lajos, Keresztury Dezső, Móricz Zsigmond, Kosztolányi Dezső, Németh László, Ortutay Gyula, Radnóti Miklós, Schöpflin Aladár, Sík Sándor, Szabó Lőrinc, Szekfű Gyula, Szerb Antal, Tamási Áron, Tóth Árpád és Weöres Sándor kézjegye is...

♣ Weltler Ildikó

Babits Mihály és Török Sophie a kertben

A Babits család a ház teraszán

Az emlékmúzeum belső tere

A Babits Mihály Emlékház Esztergomban

Kilátás a bazilikára

A híres autogramfal a verandán

Babits szobája az emléktárgyaival

SIMON ERIKA

AZ ÁHÍTAT ÉS ÖRÖM ÉVTIZEDEI

Medveczky Ádám 80. születésnapjára

Kossuth-díjas, Liszt- és Bartók Béla–Pásztory Ditta-díjas, érdemes művész. A Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem tanára. Kilenc éven át volt a Magyar Állami Hangverszenekar ütőhangszeres művésze, a Magyar Televízió nemzetközi karmesterversenyének magyar győztese 1974-ben. A Magyar Állami Operaház karmestere, örökös tagja, mesterművésze. Prima Prissima díjas, a Magyar Érdemrend középkeresztjével tüntették ki.

Medveczky vezényel
Fotó: Rusznyák Csaba

– Az És mégis megszólal a pálca címmel megjelent könyvnyi beszélgetésünk után „hét bő esztendő” telt el az ön életében remek hangversenyek sorával, az örömteli zenélés jegyében. Szeretettel köszöntjük nyolcvanadik születésnapján! Elvonságában és indulatai nemességében a zene hasonlítható a legbensőbb fajta imádsághoz, mely csak áhítat, még nincsenek konkrét szavai. Az ön számára áhítat és öröm mindenképp a zenélés?

– A hit és a zene szétválaszthatatlan. Érintetem már: ahogy színre lépett az emberiség, a hitet is zenével fejezte ki. Nem lehet másként a hálaadás, érezték rögtön: olyan valaki uralodik fölöttünk, akihez mi kevesek vagyunk, és Őt dallal kell dicsérni.

– A zenetörténet remekeinek nagy korszakai közül melyek állnak önhez legközelebb? A barokk zenétől napjainkig...

– Az egész zeneirodalom Isten áldása, a teremtés édestestvére, természet és teremtés, ez a két szó összefügg egymással. A magyar nyelv csodája. Ha az ember kinéz az ablakon, látja a fákat, a virágzást, a madarak úgy gyülekeznek, mintha mindenütt Assisi Szent Ferenc prédikálna nekik. Milyen csodálatos az Erdősongás, Liszt darabjára gondolok, vagy Wagner erdőzsongására, a Siegfried operában... Milyen szép a madarak zenéje Bartók III. zongoraversenyének lassú tételében! Mennyi muzsikában van jelen a természet hangja, szépsé-

ge! Három nagy korszak van, ami mindenek fölött áll számomra: a bécsi klasszicizmus – Haydn, Mozart, Beethoven zenéje –, az olasz romantikus opera és a magyar nemzeti zene. A zenetörténetnek ez a három korszaka az én mindennapi kenyerem, és ezeket igyekszem hirdetni és műsorra tűzni. A Zeneakadémia szimfonikus zenekarának hangversenyén, november közepén kizárólag magyar művek szerepelnek. A rektor asszony nem titkolta, hogy a Zeneakadémia alapításának évfordulóján az én születésnapomra is gondolnak épp e műsor által. Erkel Ünnepi nyitánya után vezényelem Liszt szimfonikus költeményét, *Az ideálok* című művet, mely elég ritkán hallható. Schiller költeménye ihlette a darabot. Szerepel az esten még Bartók *Két arckép* kompozíciója – egy ideális, egy torz –, s végül Kodály népszerű zenekari variációi szólalnak meg: *Fölszállott a páva – változatok egy magyar népdalra*. Ezek a zenék nekem csodálatosak. Különösen szeretem a romantikus olasz operákat, melyeket már kisgyerekként sokszor hallgattam és élveztem.

– Igen, beszélünk róla már régebben, hogy míg édesanyja, Érsek Mária korrepetitorként dolgozott az operaénekesekkel, ön valamelyik páholyban játszott óvodásként. Egyszer egy magas úr a folyosón meg is simogatta a fejét s valamit szólt németül. Otto Klemperer volt az.

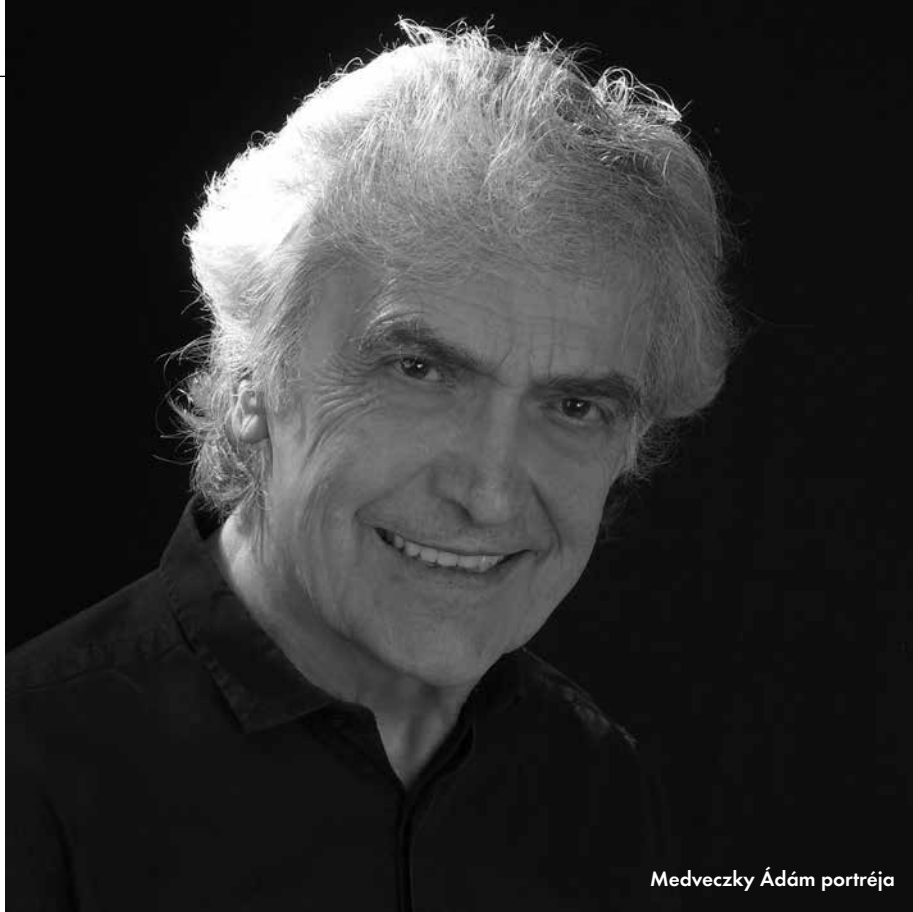
– Lakásunkra is jártak próbálni a híres énekesek, olyan neveket említhetek, mint Simándy József, Gyurkovics Mária, Tiszai Magda vagy Palcsó Sándor, aki csak nemrég halt meg. Jóformán az anyatejjel magamba szívtam a romantikus operazenét, Verdi, Puccini, Donizetti, Rossini muzsikáját. A nevelőapám, Katona Lajos csodálatos baritonénekes volt, végighallgattam vele a *Varázsfuvola* Papageno-áriáit, Rossini *Sevillai borbélyát*, Puccini *Bohéméletét*. Édesapámat sajnos a „felszabadítók” elvitték 1945 februárjában malenkij robotra: nem jött vissza. Nevelőapám gyakran megkérdezte: „Ádámka, akarsz-e jegyet az előadásra?” Persze, hogy akartam, kamasz fiúként szinte minden

előadáson jelen voltam, kívülről tudtam ezeket az olasz operákat. Tíz-egynéhány évesen a testvéreimnek bábszínházi operaelőadást rendeztem, Verdi *Rigolettója* volt a műsor, Gildát egy hajás baba helyettesítette. Édesanyám nagyon jól mulatott ezen. A családi füttyjelünk is a *Rigoletto* legnépszerűbb áriájának motívuma volt: „az asszony ingatag”. A karmesteri pályára az a vágy vonzott, hogy egyszer én dirigálhassam a *Bohémélet* harmadik felvonását vagy a *Sevillai borbély* finálját, a *Bánk bán* Erkel-opera Petúr–Bánk-duettjét. Csodálatos kegye a fölsőbb hatalmaknak, hogy nem vetek föl zongoristának a konzervatóriumba, bár jól zongoráztam, blattoltam, transzponáltam, de egy Beethoven-sonáta triótételét talán nem tudtam igazán megoldani előadásomban. Mulatságos, de utólag úgy látom, „katasztrófa” lett volna, ha fölvesznek, hiszen ez elterelt volna a karmesteri pálya reményeitől. Édesanyám zseniális ötlete volt, hogy válasszak magamnak valami zenekari hangszert, amin jól megtanulhatok muzsikálni. Így lettem Schwartz Oszkár növendéke, aki ütőhangszeres művészek nemzedékeit nevelte fel. Magam is elámultam azon, hogy tizennyolc és fél esztendőskoromban az ország első, legjobb zenekarának ütőhangszerese lehettem.

– Immár hat évtizedes, tüneményes zenei pályája ekkor kezdődött, ilyen fiatalon muzsikálhatott Ferencsik János és más nagy karmesterek pálcája alatt. Mi volt az első mű, amelynek előadásában közreműködött?

Könyvbemutatón Simon Erikával

Medveczky Ádám portréja

– Jól emlékszem rá, ez egy Brahms-remekmű volt, a *Haydn-variációk*. Az operai álmok sem szakadtak végleg meg persze, de egy egészen más zenei világba kerültem. Megismertem a teljes szimfonikus irodalmat, a nagy Mozart- és Beethoven-szimfóniákat, a legfontosabb remekműveket Bachtól Stravinskyig. A felvételi próbajátékomon Beethoven *IX. szimfóniájának* timpaniszólámát kellett játszanom Ferencsik János jelenlétében.

– *A zenekarban való muzsikálás Ferencsikkel, tudatosan és ösztönösen, bizonyára felért egy karmesterképző iskolával.*

– Igen, 1967-ben elkezdtem készülni a karmesteri pályára. Két év múlva, Horváth László diplomahangversenyén vezényeltem Mozart *A-dúr klarinétversenyét*. Az általam vezényelt első opera: Mozart *Così fan tutte*, szívszorító, csodálatos indítás volt a pályámon. Kistétnyi Melinda orgonaművész mondta mindig: az Atya nemcsak a Fiút küldte le, hanem Bachot és Mozartot is.

– *Operaházi pályafutása alatt kik voltak azok a nagy muzikusok, karmesterek, akikkel együtt dolgozott?*

– A félig magyar két olasz karmester, Lamberto Gardelli és Giuseppe Patanè. Megtiszteltek azzal, hogy asszisztensüknek választottak, az összes premierre engem kértek meg betanítónak. Megismertettek az olasz stílussal. Már Ferencsik is mondta, hogy a német szereti a széles íveket, mozdulatokat, míg az olasz gyors, kis ütésekkal vezényel inkább. Ugyanezt mondta Patanè és Gardelli is. Gardelli mellett sok művet tanítottam be, ilyen volt Verdi *Falstaffja* és a *Rigoletto*, Respighi operája, *A láng*, szerettem ezt a betanító munkát és azt is, amikor később, távozásuk után

átvettem az előadások vezénylését. Sőt, Patanè mellett is Verdi-operákon dolgoztam, köztük volt a *Traviata*, meg a *Simon Boccanegra*. De fiatal kollégák egy-egy megjegyzéséből is lehet tanulni, például Pál Tamástól is egykor, aki nem sokkal idősebb nálam, most a legöregebb, rendszeresen szereplő karmesterünk. Jó barátságban voltam Erdélyi Miklóssal és Lukács Ervinnel, aki sokáig a Zeneakadémia karmesterképzőjét vezette. Mesterségbeli fogásokat tőlük is át lehetett venni, például Ervin figyeztetett arra, hogy egyik ütés vezessen a másikig, ne csak csapkodjak összevissza. Erdélyi Miklós tanácsolta, hogy ha osztani kezdesz, akkor csak súlytalan helyen szabad elkezdni.

– *Sok példakép lehetősége állott ön előtt. Solti György és Ferencsik János vezénylése között, gondolom, rengeteg különbség van...*

– Persze. Ferencsik inkább a belső kifejezésből, az intuíció felől közelít, Solti pedig a jó értelemben vett profizmus felől. Soltinál az a lényeg – meglátszik, sok operalemezt csinált –, hogy pontosan megszólaljon az, aminek kell. Ő nem az a varázsló típusú karmester volt, mint a század első felében a német karmesterek: Wilhelm Furtwängler, Hans Knappertsbusch, Fritz Busch. Egy kicsit a másik ágra, Toscaninire lehet ráérezni, mert Toscaninénél sem az ő manuális virtuozitása volt a lényeg, hanem hogy mi szól. Egyszer láttam vele egy koncertfilmet, az *Aida II.* felvonásának a fináléját, és ott lehetett megtapasztalni, hogy ami a varázslatban történik, az a próbákon játszódott le, ott betanította véres verejtékkel a szólamokat, elég akaratos volt, de az előadáson már nem csinált semmi újat, csak ütött. Ami azt jelentette, hogy irányában mutatja azt, hogy most hol tartunk, még csak nem is

nagyon intett be... Mint régen, az ősidőkben, szegény Lully is ütött, ebbe halt bele, botját véletlenül a lábába ütötte, elmérgesedett a seb. Soltinál döböntem rá, mennyire nem az a lényeg, hogy milyen harmonikus mozdulata van a karmesternek, hanem hogyan éri el azt, amit akar. Mendelssohn *Szentivánéji átom-szvitjét* vezényelte, az egy csodálatos fuvolaterccsel kezdődik, az ember már önmagát is elvarázsolja, beleképzeli magát az athéni erdőbe, hatalmas átéléssel elkezd, és hamis, bizonytalan a hangzás: nem szólal meg. Solti fölállt, és egy hatalmas, kifejezetten drámai mozdulattal beintette azt a gyöngéd hangot, mire a zene gyönyörűen, halkán, szép tisztán megszólalt. Sokat tanul az ember ilyenkor: ne a maga személyével legyen elfoglalva, hanem vegye észre, ő csak eszköz arra, hogy amit a zeneszerző leírt, az megszólaljon. Ugyanígy volt egy nagyon kellemes csalódás Karajannal, amikor „élőben” láttam vezényelni. Emlékezetesen híres Beethoven-koncertfilm-sorozata volt a Berliini Filharmonikkal. Sokan már nevettek rajta, és utánozták is, ahogy befelé szokott varázsolni és morzsolgatja a levegőt. Erre hogyan lehet játszani?! Én láttam vezényelni: fantasztikusan jól ütött, csodálatos technikai felkészültséggel és alapossággal. A karmesterség igenis tudomány, nemcsak varázslat, meg kell tanulni, ennek ugyanúgy mesterségbeli rafinériái vannak, mint egy zongorista technikájának vagy egy hegedűsének, táncművészenek.

– *A muzsika régi századaiban még nem volt jelen a mai értelemben vett karmester. Egy-egy kiváló zenész a csembaló mellől irányította együttesét. A későbbi, hatalmas zenekarokat igénylő művek már nem nélkülözheték a pódiumon álló karmestert, akinek munkája egyre bonyolultabbá vált, hiszen korunk zenéjében különleges, változó ritmusok, ütemek szerepelnek. Már ritkább a négyegyedben írt „megnyugtató” zene...*

– Pedig fantasztikus az ősi egyszerűség megléke, hogy a Parnasszus csúcsán álló legnagyobb zeneművek épp négyegyedben és C-dúrban íródtak. *A nürnbergi mesterdalnokok* nyitánya ilyen és az utolsó Verdi-opera, a *Falstaff* kezdete. Schubertnek a nagy C-dúr szimfóniája, vagy Mozart remeke, a *Jupiter szimfónia*. A C-dúrnak különös varázsa van, világot kinyitó hatalmas fénye, nem véletlen, hogy amikor a zene világgosságot akar ábrázolni, akkor ezt C-dúrban teszi. Haydn *Teremtés* oratóriumában az Úr szavára, hogy legyen fény, egy hatalmas C-dúr akkord szólal meg. Amikor Bartók operájában a kékszakállú herceg várának ötödik ajtaja kinyílik, akkor szinte vakító C-dúr hangzik fel, ez mindig a fényességet és a világmindenség ragyogását sugallja.

– *Harmónia, igazi C-dúr fényesség ragyogja be az ön életében is a következő termékeny esztendőket!* ♦♦